

Fysikk 1

Mats B.

Skoleåret 2021/2022

Innhold

1	Rettlinjet bevegelse	3
2	Krefter	4
3	Mekanisk energi	5
4	Kollisjoner og eksplosjoner	6
5	Termisk energi	7
6	Bølger og stråling	8
6.1	Bølger	8
6.2	Strålingslovene	8
6.3	Strålingsbalansen	8
6.4	Oppgaver	8
6.4.1	Kapitteltest	8
6.5	Formler	9
7	Atomfysikk	10
7.1	Atomets sammensetning	10
7.1.1	Kvantehypotesen	10
7.2	Oppgaver	10
7.3	Formler	11
8	Kjernefysikk	12
8.1	Atomkjernen	12
8.1.1	Atommassen	12
8.2	Skrivemåter	13
8.3	Oppgaver	13

INNHold	2
9 Astrofysikk	17
10 Elektrisitet	18

Kapittel 1

Rettlinjet bevegelse

Kapittel 2

Krefter

Kapittel 3

Mekanisk energi

Kapittel 4

Kollisjoner og eksplosjoner

Kapittel 5

Termisk energi

Kapittel 6

Bølger og stråling

6.1 Bølger

6.2 Strålingslovene

6.3 Strålingsbalansen

6.4 Oppgaver

Oppgave 11: En lyspære på 40 W er den eneste lyskilden i et rom

a)

b) $2x^4 - 3x^3$

c) x^3

d) helo

6.4.1 Kapitteltest

6.5 Formler

Frekvensen f er antall svingninger et punkt på bølgen gjør i løpet av et sekund

$$f = \frac{1}{T} \quad (6.1)$$

I løpet av en periode T flytter bølgen seg en bølgelengde λ . Vi finner et uttrykk for bølgefarten med formelen $v = s/t$

$$v = \frac{s}{t} = \frac{\lambda}{T} = \lambda \cdot \frac{1}{T} = \lambda \cdot f$$

Bølgefarten v er lik bølgelengden λ multiplisert med frekvensen f

$$v = \lambda f \quad (6.2)$$

For elektromagnetiske bølger i vakuum er bølgefarten konstant lik

$$c = 299792458 m/s \approx 3.00 \cdot 10^8 m/s$$

Bølgeformelen for lys blir da

$$c = \lambda f \quad (6.3)$$

Utstrålingstettheten U fra et svart legeme er lik utstrålt effekt P per flatenhet A av legemet

$$U = \frac{P}{A} \quad (6.4)$$

Bølgelengden λ_{Topp} for energimaksimum i termisk stråling er omvendt proporsjonal med den absolutte temperaturen T til legemet som stråler

$$\lambda_{Topp} \cdot T = a \quad (6.5)$$

Konstanten a har verdien $2,90 \cdot 10^{-3} Km$

Stefan-Boltzmanns lov Utstrålingstettheten U fra et svart legeme er proporsjonal med fjerde potens av temperaturen T på overflaten av legemet

$$U = \sigma T^4 \quad (6.6)$$

Lysintensitet I i avstanden r fra en lyskilde med utstrålt effekt P er gitt ved

$$I = \frac{P}{4\pi r^2} \quad (6.7)$$

Kapittel 7

Atomfysikk

7.1 Atomets sammensetning

7.1.1 Kvantehypotesen

7.2 Oppgaver

Exercise 1

Fotoner avgitt fra en laser

$$P = 5\text{mW}$$

$$\lambda = 532\text{nm} \quad E_0 = h \cdot f$$

$$E_{tot} = N \cdot E_0$$

$$P = \frac{W}{t} = \frac{E}{t} C = f \cdot \lambda \quad f = \frac{c}{\lambda}$$

Solution 1

$$\begin{aligned} E_0 &= h \cdot f \\ &= h \cdot \left(\frac{c}{\lambda}\right) \\ &= 6,63 \cdot 10^{-34} \end{aligned}$$

Exercise 2

Radien i et hydrogenatom er ca. $5 \cdot 10^{-11}\text{m}$. Estimer omtrent hvor mange hydrogenatomer som får plass langs diameteren til et hårstrå med radius $7 \cdot 10^{-4}\text{m}$.

Solution 2

$$\frac{7 \cdot 10^{-4}}{5 \cdot 10^{-11}} = 1,4 \cdot 10^7$$

Exercise 3

Hva er kontinuerlig, og hva er kvantisert, i listen nedenfor?

Solution 3

a) Kontinuerlig	b) Kvantisert
c) Kontinuerlig	d) Kvantisert
e) Kontinuerlig	f) Kontinuerlig
g) Kvantisert	

7.3 Formler

Balmers formel: Energien som frigjøres når et elektron hopper fra et vilkårlig skall n til grunnstillingen 2

$$hf = B\left(\frac{1}{2^2} - \frac{1}{n^2}\right)$$

$$h = 6,63 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$$

$$B = 2,18 \cdot 10^{-18} \text{ J}$$

Bohrs første postulat

$$E_1, E_2, E_3, \dots, E_n \in (1, 2, 3, \dots)$$

Bohrs andre postulat

$$hf = E_n - E_m \quad n > m$$

Kapittel 8

Kjernefysikk

8.1 Atomkjernen

Antall proton i kjernen kaller vi protontallet Z

A er nukleontallet til grunnstoffet - samme som atomnummeret

Antall nøytroner kaller vi nøytrontallet N

Protoner og nøytroner har fått fellesnavnet nukleoner. Antall nukleoner i kjernen kaller vi nukleontallet A . Altså $A = Z + N$

X er det kjemiske tegnet for grunnstoffet, eks. He for helium

Et nøytralt atom kalles en *nukleide*, altså alle elektroner er med

Kun atomkjernen:

$${}^A_ZX \quad (8.1)$$

Hele atomet:

$${}^AX \quad (8.2)$$

8.1.1 Atommassen

Siden atommasser er svært små kan vi ikke bruke kilo som enhet for disse.

De tok det mest vanlige grunnstoffet, karbon-12, med 12 nukleoner og satte det lik eksakt 12,00000U.

8.2 Skrivemåter

Proton = ${}_1^1\text{p}$

Nøytron = ${}_0^1\text{n}$

Elektron = ${}_{-1}^0\text{e}$

8.3 Oppgaver

Exercise 4

Hva er byggesteinene i en atomkjerne?

Solution 4

En atomkjerne består av protoner og nøytroner: Nukleoner

Exercise 5

Hva er isotoper?

Solution 5

En isotop er et stoff med ulikt antall protoner og nøytroner i kjernen

Exercise 6

- a) Hva er et nukleon?
- b) Hva er nukleontallet og ladningstallet til atomkjernen ${}_{92}^{235}\text{U}$?
- c) Hvor mange protoner, og hvor mange nøytroner, har uranisotopen ${}_{92}^{235}\text{U}$?

Solution 6

- a) Et nukleon er en av byggsteinene i atomkjernen, enten et proton eller et nøytron
- b) Atomkjernen har et nukleontall på 235, og et ladningstall på 92.
- c) Isotopen har 92 protoner, og 143 nøytroner.

Exercise 7

- a) Hva er en nuklide?
- b) Hvor stor er nuklidemassen av ^{15}N ?
- c) Hvordan er atommasseenheten u definert?

Solution 7

- a) En nuklide er et nøytralt atom med alle sine elektroner
- b) Stoffet har en nuklidemasse på 15.00010898u
- c) Atommasseenheten u er definert med utgangspunkt i vekten på ett karbon nukleon som 1.0000000u
- d) Atommasseenheten u er definert med utgangspunkt i vekten på ett karbon nukleon som 1.0000000u

Exercise 8

- a) Hvilken kraft er det som holder en atomkjerne sammen?
- b) Hvorfor har tyngre grunnstoffer ofte mange flere nøytroner enn protoner i kjernen?

Solution 8

- a) En atomkjerne holdes sammen av kjernekraften
- b) Tyngre atomer har gjerne høyere masse, og dermed større frastøtende kraft. Flere nøytroner bidrar til å øke kjernekraften og holde kjernen sammen.

Exercise 9

- a) Hva skjer når en atomkjerne sender ut alfastråling?
- b) Hva skjer med protontallet, nøytrontallet og nukleontallet ved alfastråling?

Solution 9

- a) Alfastråling består av en Helium-kjerne (2 protoner og 2 nøytroner). Atomkernen henfaller, og blir mindre.
- b) Protontallet, nøytrontallet og nukleontallet vil alle minke med 2, 2 og 4 respektivt.

Exercise 10

- a) Hva skjer når en atomkjerne sender ut betastråling?
- b) Hva skjer med protontallet, nøytrontallet og nukleontallet ved betastråling?

Solution 10

- a) Et nøytron omdannes til ett elektron og ett proton. Elektronet sendes ut i form av stråling, mens protonet blir værende og danner et positivt ion.
- b) Protontallet øker med 1, nøytrontallet minker med 1, nukleontallet forblir derfor det samme.

Exercise 11**Solution 11****Exercise 12****Solution 12****Exercise 13**

Solution 13

Kapittel 9

Astrofysikk

Kapittel 10

Elektrisitet